

UDK 72:929Јањић Ж.

**Живко Јањић, архитекта, сликар,
књижевник (1938–2017)**

Оливера ДОКЛЕСТИЋ

БКА

ЗБОРНИК РАДОВА
ИЗ НАУКЕ, КУЛТУРЕ И УМЈЕТНОСТИ

A COLLECTION OF WORKS IN SCIENCE,
CULTURE AND ART

Живко Јањић, архитекта, сликар, књижевник (1938–2017)

Оливера ДОКЛЕСТИЋ

Уводна ријеч

Иако најпознатији као архитекта, Живко Жика Јањић је својим радом, потом материјалном и нематеријалном заоставштином, оставио значајан траг у инжењерској и свеукупној културној сцени Херцег Новог и Боке Которске. Био је изузетна, упечатљива, по много чему посебна личност, како по широком образовању, тако и дјелатној свестраности, занимањима, којима се бавио попут личности из класичног доба. Модернизам је био његов животни, стваралачи курс у архитектури и у умјетности. Није робовао стереотипима, често ни уским нормама социјалистичког система, па се чак може рећи и да је с иронијом и хумором, као типичан Херцеговац, приступао и значајним историјским темама. Стварао је модерна дјела у архитектури и сликарству, која су понекад изазивала различите коментаре, најчешће неупућених у умјетност. У својим књижевним дјелима, романима и приповијеткама, користио је манир алегорије и фантастике. Изузетно креативна личност, са сталном тежњом ка истраживању и

суочавању са разним изазовима, у сликарству, књижевности, музици, и, наравно, архитектури, Јањићев стваралачки опус је спој инжењерског, визуелног, звучног и филозофског, дакле духовног. Разумијевање његовог свеукупног дјела подразумијева слојевит и вишедимензионалан приступ.

Изузетно даровит за стварање у свему што га је интересовало, почевши од планирања простора, архитектонског уобличавања форми до завршне реализације, ликовне умјетности и широког музичког опсега, који је од свирања на више инструмената, компоновања једноставних композиција сезао до сложене форме симфоније, Жика Јањић је личност која, не само да не смије да буде заборављена, већ његово дјело заслужује студиозан приступ, проучавање и у неким областима (пројектовање, просторно планирање) узимање за узор у сагледавању визуелних и просторних могућности и капацитета неке средине, локације.

Прича о животу и дјелима архитекте Живка Жике Јањића јесте ретроспектива пројектовања и новог курса у урбанистичком планирању, као и смјена ручно израђених цртежа на озолиду са електронски исцртаним пројектима и плановима савременом

компјутерском техником, у периоду између шездесетих година двадесетог и прве деценије двадесет првог вијека, у половини југословенског простора, гдје је обитавао и стварао, Босни и Херцеговини, Хрватској и Црној Гори. Уједно, биографија и архитектонски опус од 1971. године, када је Јањић стигао у Херцег Нови, до његовог пензионисања, 1990. нераскидиво су повезани са постојањем херцеговског пројектно-урбанистичког

Sl. 1 | Живко Јањић

предузећа изузетне репутације, *Завода за пројектовање и урбанизам*, које је било носилац развоја општине Херцег Нови, безмало три деценије, а једно од двије такве установе у Црној Гори.¹

Животна и професионална линија Живка Јањића

У билећанској породици Лазара Јањића и Анике, рођене Капор, 8. марта 1938. године рођен је син Живко. Лазар Јањић је био повратник из Америке, тачније из Чикага, велике колоније своје херцеговачке сабраће, која се тамо настањивала од краја XIX вијека. Попут иних из краја, Лазар Јањић је отишао „трбухом за крухом“, преко „велике воде“, у потрази за бољим животом, дјелећи исељеничку судбину са десетинама Херцеговаца, Далматинаца, Личана, Бокеља и Црногораца. Успостављањем нове државе, Краљевине Срба Хрвата и Словенаца, након Првог свјетског рата, разаслан је позив дијаспори, поријеклом са тла нове државе, да се врате у родну земљу, сада под новом влашћу. Лазар Јањић, као и многи његови земљаци, с радошћу је примио вијест и позитивно одговорио својим повратком у Билећу. Тада се и оженио младом Аником Капор. Аника Капор је из, већ пуно пута у литератури помињаних, Доњих Мириловића код Билеће, одакле је и Момо Капор, познати сликар и књижевник. Заправо, Живко и Момо, рођаци по мајци, били су вршњаци, а у породици се каже да је Живку та умјетничка линија наслијеђена по мајчиној породици, јер су Капори били склони маштаријама и умјетничком стварању.

О породичној кући Јањића у Билећи овако је сам Живко Јањић написао: „У срцу Билеће, тамо гдје се главна градска улица рачва да опише круг Обилићевог вијенца, стоји кућа старе, племените, билећке породице Јањић. Пред том кућом билећка улица је нешто ширира и образује један трг. Ту улица успорава свој ток, ту све застаје, бира свој пут и правац кретања. Ковитла се људски жамор и, као ријека пред каквом адом, неодлучно се растаче на двије струје. Све што се на тргу чује и почује, збир је и одјек градских

¹ Друга планерска установа у Црној Гори био је Републички завод за пројектовање и урбанизам у Титограду.

збивања које је бујица улице нанијела пред угаони хрид Обилићевог вијенца – пред Јањића кућу.“

Лазар и Аника имали су троје дјеце, ћерке Стојанку и Ану, и најмлаћег Живка. Стојанка је цијели живот провела у Билећи, а Ана је живјела и преминула у Београду.

Живко Јањић је у родној Билећи завршио основну школу и нижу реалну гимназију, потом је први разред више реалне гимназије уписао и завршио у Осијеку, други разред у Сарајеву, трећи у Билећи, а четврти и матуру у Мостару. Уписао је Архитектонско-урбанистички факултет у Сарајеву, а дипломирао 22. фебруара 1965. године. Исте године, али у јануару, дипломирао је и на катедри за урбанизам, код професора Милоша Сомборског, са темом „Туристичко насеље на црногорској обали“. Иако у то вријеме на Архитектонском факултету у Сарајеву није постојало јасно разграничење између пројектовања, конструкције, урбанизма и хортикултурног уређења, по самим ријечима Јањића, он је увијек сматрао да нема доброг архитекта који у себи не носи сензибилитет за сва та четири поља, те да „осјећај за физиономију града у коме егзистирају урбанистички параметри, архитекта мора да има“.

Студентски живот у Сарајеву, граду у централном дијелу тадашње Југославије, који је био мјешавина култура и утицаја истока и запада, и различитих обичаја и традиција, отварао је врата разним изазовима и давао велике могућности за истраживачки дух и исказивање Јањићеве свестраности. Тај живот у том и таквом, колоритном и динамичном Сарајеву, оставио је снажан траг на Јањићу и своја најљепша сјећања из времена свог живота у њему, преточио је у роман „Влашићи“. Био је члан културно-умјетничког академског друштва „Слободан Принцип – Сељо“, гдје је свирао хармонику и гитару. Био је један од оснивача вокално-инструменталне групе „Indexi“, која ће, потом, бити једна од најпопуларнијих у социјалистичкој Југославији, а њихови хитови су надрасли сва сурова дешавања на подручју Југославије, и остали симбол једног времена и једне државе, која је нестала у вртлогу грађанског рата 90-их година. То Сарајево и та Босна и Херцеговина имале су снажан утицај на цјелокупан Јањићев живот, размишљање и стварање, чак и током живљења у Херцег Новом.

Снажан утицај на Јањића, ослобађање његових креативних идеја и приступ архитектонском али и умјетничком обликовању у простору, као и одређивање његовог будућег пута инжењера, имао је професор композиције и ентеријера на сарајевском Архитектонском факултету Јурај Неидхардт.² Професор је практиковао да пред испит доведе у свој кабинет неког студента и са њим разговара о предмету, постави му неки задатак, да би видео како будући инжењер размишља. У младом Јањићу³ професор Неидхардт је препознао много својих особина. Једном приликом га је позвао у свој кабинет, што је била посебна привилегија и част за студента, и поставио му задатак да слободоручно направи идејни појекат излетничког ресторана (цртање је морало да буде без троугла, рај-шине и размјерника, а опет исцртано у размјери). Јањића је оставио самог у кабинету, што је вјероватно био професоров тест повјерења. Студент је провео цијели дан задубљен у свој рад. Навече га је професор пронашао у кафани „Слога“ и преко телефона позвао да дође на факултет да доврше разговор о пројекту. Све је то за Јањића било чудно понашање његовог професора, а посебно и чињеница да га је сам пронашао у кафани. Тек много година касније, када су сарађивали на пројектима,

² Јурај Неидхардт (15. октобар 1901 – 13. јул 1979) био је архитекта, теоретичар и педагог, синтетизатор традиционалних елемената и савремених достигнућа градитељства и архитектуре Босне и Херцеговине. Неидхардт је у Босну дошао тридесетих година прошлог вијека из Ле Корбизјеовог атељеа на позив архитекте Душана Грабријана. У својим текстовима образложио је своју идеју о настанку босанског пола свјетске савремене архитектуре, а своје тврдње допунио је дизајнерским идејама и илустрацијама. Неидхардт је извукао ванвременске вриједности архитектуре из Грабрианових поставки. Његово даље стваралаштво сублимирано је у бројним дјелима – синтези универзалног и регионалног, увијек јасно стојећи на позицијама модерне архитектуре. Током 1938. године био је запослен у предузећу „Југочелик“, у чијем саставу су били рудници гвоздене руде и Жељезара у Варешу. Потом је пројектовао и градио радничка насеља у рударском басену средње Босне (Зеница, Вареш, Илијаш, Брежа, Какањ и Љубиње). Пројектовао је радничке куће, од чијег распореда, опремљености и окружења је очекивао да ће успоставити културу становања читаве генерације према познатом слогану да људи граде куће – а куће граде људе. Док је студирао у Бечу на Академији лијепих умјетности (1920–1924) или док је радио у бечком атељеу чувеног архитекте Петера Беренса, Неидхардт је направио веома иновативан пројекат за аеродром.

³ О професору Јурају Неидхарту Јањић је у својој аутобиографији „Архитектура?“ написао: „Био је изузетан архитекта, пројектант и планер, великан, а истовремено скроман човјек. Био је и сликар и музичар, поклоник класичне музике, умјетник из кога су еруптивно навирале идеје. Жестоко се борио за своје пројекте против неразумијевања средине у којој је стварао.“

Јањић је могао да разумије необично понашање Неидхарта према њему, као посебан начин разбуђивања слободе размишљања и креирања у младом човјеку, а истовремено и стицање повјерења. Професору се допала Јањићева идеја са шанком на средини простора, кровом који је подупирао само један стуб, и што је све било у стаклу са пуном везом екстеријера и интеријера. Неидхардт је оставио Јањићу вријеме да доради пројекат. У то вријеме Неидхардт је био ангажован на изради пројекта за скупштину БИХ на Мариндвору и неколико других објеката. Био је нетипичан архитекта, пројектант, који није слиједио опште токове у архитектури, већ је његова филозофија била да треба само узети све оно „што је на дохват руке“ и одатле црпити идеје. Уз то, потребно је стално изграђивање инжењерског профила пратећи свјетске трендове кроз стручне часописе па и белетристику, да би се знало управљати мислима и изграђивати сопствене ставове у погледу на живот. Од професора Неидхардта је добио први стручни часопис „Човјек и простор“ и постао његов претплатник.

Након дипломирања Живко Јањић се вратио у родну Билећу и прве двије године (1965–1967) био је запослен у Општини Билећа. Након тога се запослио у Комуналној радној организацији, такође у Билећи (1967–1969). Током тог првог четворогодишњег рада, између осталог, аутор је урбанистичког плана „Златиште“ (1969). Билећи се поново вратио, као инжењер, архитекта, након пензионисања, и тада је пројектовао Билећанима Дом пензионера (1998).

Након дипломирања у Сарајеву, Јањић је остао у блиској, сада већ колегијалној вези, са својим професором, кога је звао као и сви студенти, Нале. Заједно су радили на урбанистичком пројекту Етно парка у Билећи за уређење обале у склопу великог захвата система хидроелектрана на Требишњици, када је 1968. године дошло до потапања тла стварањем вјештачке акумулације. Професор је био аутор цијелог пројекта а Јањић његов сарадник. Јањић је пратио сваки професоров корак, његову изванредну посвећеност задатку, проучавање етнологије и обичаја, аутохтоне архитектуре краја. Пројектом је било предвиђено развијање читавог малог града са објектима, рјечицом, уређене парковске површине са стећцима пренесеним из потопљених подручја, плутајућа плажа

на језеру. Пројекат је пратила серија цртежа и скица слободном руком рађених, оловком и темпером. Јањић је тада прихватио професорове ставове, који ће му бити водиља у његовој сопственој каријери: „Потпуна искреност и приврженост послу, огромна упорност, борба до крајњих граница и самим собом и са другима, стална самоконтрола, тако да никада не треба вјеровати да је посао завршен... увијек се нешто може додати и одузети, мада се у одређеном тренутку мора стати. И кад је објекат завршен и тада треба анализирати, провјеравати се, ако је касно за овај, није за сљедећи објекат.“⁴

Овакав приступ Јањић је слиједио у својој пракси архитекте. Стално се изграђивао проучавајући свјетске трендове у модерној архитектури, али и радећи на разним цртежима, од графика и акварела до уља на платну. Сликаство, иако апстрактно, постало му је средство изражавања архитектонских рјешења и обратно. Што се бавио с више врста умјетности то је међу њима налазио више сличности, од обликовања простора до сликарских, књижевних и музичких форми. Али је, исто тако, схватио и да ако композицију на слици не постави како треба, никакви детаљи, боје, валери не могу јој дати квалитет. То је тај принцип искрености у стварању, према себи и према објекту стварања. У складности архитектонске композиције водио се музичким принципом складности, замишљајући да је објекат симфонијски оркестар, у којем се тачно зна улога и положај сваког инструмента, да би заједно било преточено у најбоље сазвучје. Пуно, зидно платно видео је и чуо као снажне бубњеве, прозори су били добоши, стубови носачи као гудачки инструменти, виолине, виоле и чела, потом харфе. Сваки архитектонски дио био је осмишљен у комплексном сазвучју, јер архитектура, да би била изврсна, мора да буде мелодична, попут добре музичке композиције. Јањић је дакле, волио да „чује“ своја архитектонска рјешења као озбиљно полифоно сазвучје.

Тежећи изазовима у инжењерском послу, али и изазовима у већој средини, у којој би могао боље да се афирмише својим идејама, првенствено у пројектовању, након породичног

⁴ Цитат преузет из Јањићеве књиге „Архитектура?“, страна 18.

разговора мудрих глава, његов ујак, Милош Капор, који је био ожењен Дубровкињом Полом са којом је и живио у Дубровнику, позвао га је к себи, те да у Дубровнику настави своју каријеру. До-био је посао у грађевинском предузећу „Дубац“, гдје је започела његова пројектантска каријера у обликовању хотела. У то вријеме грађевинска сезона је била од почетка маја до краја септембра, када је Јањић био инжењер на градилишту, а од јесени, вјероватно од почетка сезоне киша, претварао се у канцеларијског инжење-ра, у пројект-бироу. Разрађивао је пројекте својих старијих колега архитеката. У његовој инжењерској пракси градитеља први посао у Дубровнику био му је на градњи хотела „Палас“ (радна верзија назива хотела било је: „Мирамар“). Иако је имао обећања за брзо добијање стана, а и плата је била прилично висока у поређењу са неким другим професијама, Јањић се осјећао скучено, и та мате-ријална страна посла није му била довољан услов да би жртвовао своју слободу за креирањем просторних форми. Прешао је да ради у Биро за изградњу Дубровника, гдје је затекао старијег ар-хитекту, са већ добром репутацијом, Тихомира Тику Ивановић. У бироу се Јањић задржао до 1971. године.

Јањић и Ивановић напустили су дубровачки Биро и зајед-но стигли у Херцег Нови 1971. Запослили су се у херцеговској Дирекцији за изградњу, која је убрзо прерасла у Завод за пројекто-вање и урбанизам. Ивановић је по доласку у Херцег Нови постао водећи пројектант.

У том времену социјалистичке Југославије, када се коке-тирало са западом, а Совјетски Савез био идеолошка узданица, а балансирао се на тасу између два блока у духу трећег свијета тзв. Несврстаних земаља, све важније унутрашње активности су биле под будним оком Министарства унутрашњих послова, ми-лиције. Таква судбина унутрашњег надзора је пратила и пројек-товање. Постојала је опасност за сваког умјетника слободних ставова, сваког креативног архитекту, склоног модерним идеја-ма у простору, због евентуалних субверзивних радњи против система и државе. Недовољан степен образовања код власти и снажна идеолошка подлога, заснована на доктрини Савеза ко-муниста Југославије, оснажавали су непримјерена уплитања у модерна пројектантска рјешења и њихове слободне форме, због

сумње у подривање социјалистичког система. Тако се догодило да је након већ изграђеног објекта СУП⁵-а на Топлој, на Предивану, Јањић као пројектант, био позван на разговор код директора Завода да образложи изглед крова са „роговима“, због дојаве да је то подметнуто рјешење са другачијом (антисоцијалистичком) намјером. Наравно, слободан дух ствараоца, какав је био Јањићев, могао је да одреагује само духовитом опаском за тако бесмислену сумњу. Живко Јањић је био потпуно ослобођен предрасуда, није робовао систему, нити се клањао људима из власти, ма на којим високим функцијама они били. Зато је некако хронично и био незадовољан окружењем.

У Јањићевом инжењерском опусу најзначајније дјело је вишенамјенска дворана „Парк“, за коју је добио престижну „Борбину“ награду⁶ за архитектуру, 1987. године. Ту су још и пројекти: зграде поште у Тивту и Никшићу, идејно архитектонско и пејзажно рјешење комплекса хотела „Бока“ у Херцег Новом, из 1987. (које није реализовано), а урађено је на основу позивно-анонимног конкурса, затим, стамбено-пословни комплекс зграда у центру Рисна, реконструкција постојећег хотелског објекта „Центар“ у Игалу (Централни дом ратних војних инвалида), гдје је радио на ентеријеру, доградњи ресторана и пројектовању и изградњи обале са мулом и плажом. Његов је и пројекат за хотел „Б“ категорије

5 СУП је скраћено од Секретаријат унутрашњих послова.

6 Борбина награда за архитектуру била је једина савезна награда за архитектуру у социјалистичкој Југославији, којом се оцјењивала и рангирала извршност архитектонских пројеката, али и популаризовала најзначајнија архитектонска постигнућа у једној години. Награда је имала значај у промовисању тзв. „југословенског архитектонског идентитета“ и носила је обиљежје „југословенског кључа“ у дојељивању награде. Установљена је 1965. године на дан када је 1922. године у Загребу изашао из штампе први број „Борбе“. Први лауреат био је Иван Витић за низ мотела уз јадранску обалу, „Сљеме“, а црногорска инжењерка архитектуре Светлана Кана Радевић добитница је била чак у два наврата. У 1987. години, уз Живка Јањића добитници су били: Слободан Јовандић за рекреациони центар „Зенит“ у Неуму, Бранко Силаћин за Лапидариј архитектонског музеја у Загребу, Александар Ђокић за Кућу југословенско-норвешког пријатељства у Горњем Милановцу, док је Бранислав Јовин добитник специјалног признања за уређење Кнез Михајлове улице у Београду, Грегориј Кошак за пословну зграду „Меркатор“ у Љубљани, Војислав Стевановић за Центар за хемодијализу у Вршцу, Миле Пауновски и Александар Никољски за објекат Завода за медицину рада у Скопљу и Салих Спахију за кућу „Косово филма“ у Приштини. Под именом „Борбина награда“ додјељивана је са закључно 1992. годином.

у Баошићу за потребе ПКБ-а, капацитета 400 лежајева, који, такође, није реализован због измјене ДУП-а Баошићи; хотел у Кумбору капацитета 300 лежајева са седам етажа, за чију идеју га је „спопала моноформа, ближа скулптури него објекту“, како је написао, а који је замишљен у овалној форми као контраст грађевинама равних линија са вертикалним и хоризонталним платнима (који, такође, није реализован); комплекс „Милашиновића плажа“, из 1981. године, заснован на култу оснивања ватерпола у Херцег Новом, једрења, веслања и других спортова на овом простору, гдје је требало да буде спортски хотел, са вањским и затвореним базеном, универзална сала са 240 сједишта, изложбени и трговачки простори, ресторани, кафане, пицерија, подземна гаража за 70 возила, мања амбуланта, а није изведено због нових идеја за изградњу спортске дворане на Топлој и затвореног базена у оквиру Института „Др Симо Милошевић“ у Игалу.⁷ На згради основне школе у Каменарима Јањић је пројектовао доградњу спрата и поткровља, у Зеленици реконструкцију пословне зграде за фирму „Оков“ (прије преласка „Окова“ у нови, модерни објект у непосредној близини). Након одласка у пензију урадио је и неколико објеката за локације у Билећи, у Бањалуци и Београду, гдје му је посебан изазов био пројекат опере, а у Билећи Дом пензионера.

За разлику од већине својих колега, Живка Јањића је красио и такмичарски и истраживачки дух. Био је један од ријетких из новске средине који је волио да учествује на разним архитектонским конкурсима, по цијелој земљи. Како сам каже највећи домет му је било освајање треће награде, не рачунајући Шехитлуке код Бањалуке, из 1972. године, гдје је умјесто за архитектуру, добио прву награду за хортикултуру. Са њим у тиму су биле колеге из новског Завода за урбанизам⁸, архитекте: Мирјана Булајић, Љубо Хорватов и грађевински техничар Саво Кулиновић. Јањић је знао да се конкурсни побједници намјештају, те да су оцјене појединих идеја

7 Закључци о нереализацијама су пренесени из Јањићеве књиге „Архитектура?“.

8 Јањићев став о учешћу на конкурсима: „Моје колеге су нерадо учествовале на конкурсима и било је тешко да их убиједим да се баве „залудним послом“. Сматрали су да се унапријед зна ко добија прву, а ко другу награду, да су све намјештаљке и да је много љепше и цијелисходније слободно вријеме користити за спорт, читање белетристике, листање стручне литературе и проводити живот што љепше, јер је живот један и непоновљив.“

потпуно субјективна ствар, али је вјеровао у правду, поштење и достојанство струке. Имао је увијек на уму страх и свог професора и ментора Неидхардта, за којег је знао да је стријепио од краће пројеката, па је макете за конкурсе наручивао код столара у дјеловима, а потом их сам склапао у пројектне цјелине. Јањић није имао страх од својих колега из Завода, јер су дјелили сличне, ако не и идентичне ставове о слободи стварања. Знао је да је веома тешко да се неко из мале средине, анониман, и без политичке залећине, нада побједи на неком конкурс. И потом је добио „Борбину“ награду за Дворану „Парк“, 1987. године, као највеће признање његовом дугогодишњем, посвећеном раду у архитектури, која га је уздигла на пиједестал човјека који заслужује респект и велики наклон, како колега тако и оних који нису инжењерски образовани.

Од оснивања Завода за пројектовање и урбанизам до пензионисања 1990. године, Јањић је радио на бројним урбанистичко-планским документима и пројектима. Био је водитељ у изради планских докумената нижег реда, тзв. ДУП-ова, док у Завод није стигао Марин Ђурашин, архитекта специјализован за просторно планирање, ангажован ради израде Просторног плана Општине. Израда планско-урбанистичких докумената пратила је Јањића кроз његову каријеру, па је још као млад инжењер у Билећи, водио израду урбанистичког плана „Златиште“. Плански документи, на којима је био водитељ мултидисциплинарног радног тима у Заводу су: ДУП Бијела, ДУП Игало (1972), ДУП Радановића (1980), ДУП Рисна (1981). Временски реализације пројеката су биле: зграде поште у Тивту – 1977. и Никшићу – 1978, зграда МУП-а у Херцег Новом, 1978, Ватрогасни дом у Мељинама, реконструкција одмаралишта РВИ⁹-а 1979.

Јањић је из Завода отишао у старосну пензију 1990. године. Наставио је да се бави пројектовањем у мањем обиму. Слободно вријеме је више посвећивао сликарству, писању и музичком стварању. Посљедњих петнаестак година био је заокупљен писањем и сликањем у техници уља на платну, већих формата. Остао је везан и за родну Билећу, а 2013. године је у родном граду приредио изложбу старих фотографија.

9 РВИ је скраћено од Ратни војни инвалиди, објект одмаралишта је у Игалу, а приватизацијом је постао хотел „Palmon Bay“.

У свом аутобиографском дјелу „Архитектура?“ приповиједа о идејама за креирање својих најбољих архитектонских дјела, и ту, у једном дијелу размишља о свом животном путу, колико је био испуњен позитивном енергијом и надањима када је стигао у Херцег Нови, а ипак је, на крају живота, сублимирајући све постигнуто и жељено, осјетио дозу разочарања. Та, толико очаравајућа Бока и обећавајућа средина у развојном смислу, на крају, ипак, није испунила његова очекивања, из давне 1971. године. Размишљао је да су му сви путеви били или могли да буду отворени у велике, далеко развијеније средине Београда, Загреба, можда и даље, али је он, по неким законима природе, ипак остао у Херцег Новом и везао се за њега у другој половини живота. На крају пута сваки стваралац сумира да ли је могао да постигне више, боље, другачије, да ли је и колико био спутан и колико је лични осјећај слободе заиста и могао да буде испољен у његовом стваралаштву.

Након педесет година пројектантског рада, Јањић је заокружио своје стварање исписивањем аутобиографије, у којој је сумирао своје стварање, али и своја размишљања и неостварене идеје.

Његов књижевни опус се састоји из четири романа и неколико приповиједака, које у највећој мјери, обрађују догађаје у Босни и Херцеговини, а прожете су маниром модернизма, фантастике и народних предања. У сликарству, које га је пратило од малих ногу, Јањић се посветио у већој мјери након одласка у пензију. Његов сликарски ментор био је Ђорђе Бато Правилковић. У сликарском опусу, за разлику од књижевности, гдје је мислима био више у Херцеговини и на њеном камену, имамо Јањића који слика мотиве везане за море, најчешће у пригушеним тоновима. Имао је неколико изложби, које су приређене у Херцег Новом, Подгорици и Тивту. У музичком стварању Јањић је, такође, био занимљива личност. У студентским данима је био један од оснивача популарне сарајевске групе „Индекси“. Одласком у пензију имао је више времена да се посвети музици, па је пред крај живота написао и читаву симфонију.

Живко Жика Јањић је преминуо 2017. године у Херцег Новом. Сахрањен је на Градском гробљу на Савини. Занимљива, свестрана личност Живка Жике Јањића, и дјела која су остала за њим,

првенствено архитектонске креације, разигране маштовитости, чине га знаменитим и достојним памћења.

Најзначајнија инжењерска остварења Живка Жике Јањића, током рада у Заводу за пројектовање и урбанизам

Дворана „Парк“

Дворана „Парк“ је монументално и репрезентативно здање смјештено у дијелу Херцег Новог које у стручној литератури носи назив: Западно подграђе. Рјешењем од октобра 1985. директор Завода за пројектовање и урбанизам Милан Вуксановић, именовао је Живка Јањића за одговорног пројектанта на изради инвестиционо-техничке документације и инвестиционог програма за главни пројекат архитектуре за: Вишенамјенску дворану у Херцег Новом. Граду је требао репрезентативан објект намијењен, у првом реду, биоскопу и програмима из културе, посебно позоришним представама. По изради пројекта, па потом у изградњу објекта Дворане „Парк“, кренуло се након што се Скупштини Општине, Секретаријату за привреду и финансије, обратила тадашња Радна организација за приказивање филмова „Орјен“ захтјевом за изградњу вишенамјенске сале. Секретаријат је овој РО доставио Потврду¹⁰, под бројем: 02-1600/1 од 27. септембра 1985. године у складу са чланом 171 Закона о општем управном поступку (Сл. лист ФНРЈ, бр. 32/78) којом се потврђује од стране овог секретаријата да је изградња универзалне сале у Херцег Новом предвиђена средњорочним планом развоја Општине Херцег Нови, за период 1981–1985. године. У потпису је начелник: Крсто Томашевић, а референт Бранко Радановић. РО за приказивање филмова се обратила Општинском суду 7. октобра 1985. предлогом за укњижбу права коришћења на земљишту у циљу изградње вишенамјенске дворане, на честицама: 419/2, 418, 417, 416/1, 416/3, 420/1 и 420/5 све к.о. Херцег Нови, а на основу правоснажног

ОПШТИНА ХЕРЦЕГ НОВИ
- Секретаријат за привреду
и финансије -
Број: ОН - 1600/1
Херцег Нови, 27. септембра 1985.г.

На захтјев РО за приказивање филмова "Орјан"
Херцег Нови, а у складу са Планом 171. Закона о општем
управном поступку ("Сл. лист СРЈ" бр. 32/78), Секретаријат
за привреду и финансије СО Херцег-Нови издаје

П О Т В Р Д У

којом се потврђује од стране овог Секретаријата
да је изградња универзалне сале у Херцег Новом предвиђена
средњорочним планом развоја Општине Херцег Нови за период
1981-1985. године.

Потврда се издаје на захтјев РО за приказивање
филмова "Орјан" Херцег Нови и служи ради компетитивности до-
кументације и пријаве инвестиције код СБК Мотор - Експози-
тура Херцег Нови и у друге сврхе се не може употребити.

ДОСТАВЉЕНО:

- РО "Орјан"
- М.Нови,
- У досије,
- Архиви.

Потврда
Херцег Нови
Секретаријат за привреду
и финансије
Томасовић
1985

Sl. 2 | Потврда из Секретаријата за привреду и
финансије Општине Херцег Нови

рјешења СО Херцег Нови, бр. 04-Уп/1-1011/85 од 25. септембра 1985.
године, што је заведено под бројем Дп.бр. 988/85. Основни суд је

	zavod za projektovanje i urbanizam herceg-novi	BR. LISTA 3
Na osnovu člana 177 stav 1. Zakona o udruženom radu, člana 30 i 31 Zakona o izgradnji i finansiranju investicionih objekata član 25 Zakona o radnim odnosima i član 16 i 20 Pravilnika o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji poslova i radnih zadatka direktor Zavoda donosi		
RIJEŠENJE		
za odgovornog projektanta na izradi investicione tehničke dokumentacije i investicionog programa (nepotrebno precrtat):		
GLAVNI PROJEKT		
ARHITEKTURA		
za objekat:		
VISOKOPOSREKOVNA DVORANA U HERCEGO-NOVCU		
Odgovorni projektant - autor izrade investicionog programa:		
Janjić Živo, dipl. ing. arh.		
Investiciji se mora u svemu pridržavati Zakona o izgradnji finansiranja investicionih objekata (Sl. list SR CG 30/82) Pravilnika o tehničkim normativima i uređenju za izradu tehničke dokumentacije za objekat u građevinstvu (Sl. list SFRJ br 30/74) kao i drugih važećih zakona, propisa i normativa.		
Herceg-Novi,	oktobar, 1985.	

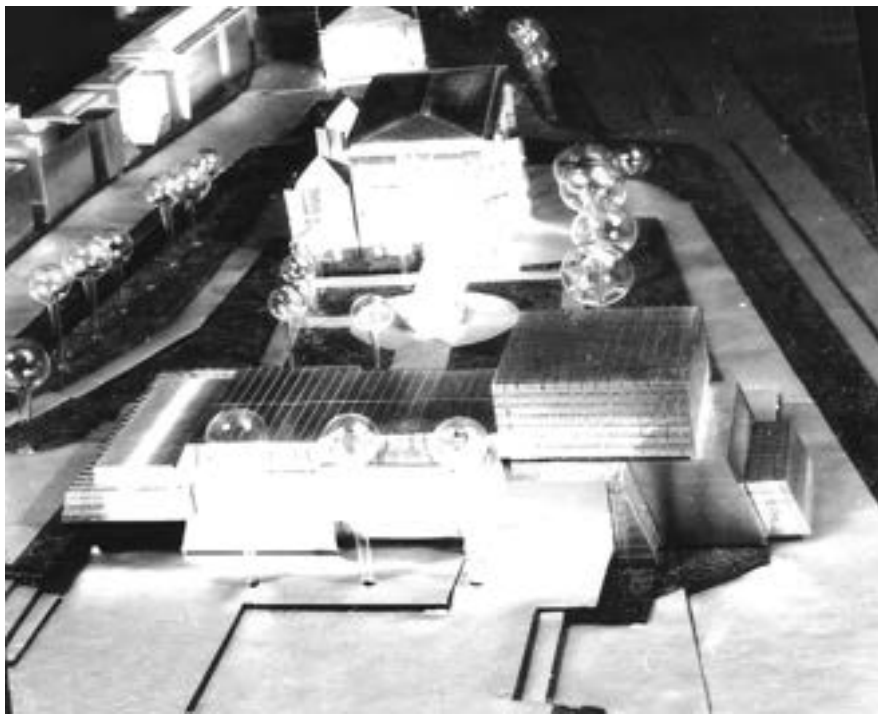
Sl. 3 | Рјешење директора Завода Милана Вуксановића из октобра 1985. о именовану Јањић Живка за носиоца инвестиционог програма

издао потврду на сагласност за укњижбу. Уговорну документацију¹¹

¹¹ ДАЦГ, ДАХН, ОХПДО37/85.

између Самоуправне интересне заједнице просторног и урбанистичког планирања и уређивања грађевинског земљишта Херцег Нови и РО за приказивање филмова „Орјен“, потписали су као секретар Заједнице, инжињер Тихомир Мрачевић и директор „Орјена“ Мијо Шкобаљ. Након усклађивања разних докумената за детерминисање услова за израду пројектне документације, директор Завод је рјешењем именовао пројектанта, извршено је усаглашавање фаза (конструкције Мирко Балабушић, унутрашње инсталације воде и канализације Кармен Уљаревић), па је архитекта Живко Јањић могао да приступи изради пројекта Вишенамјенске дворане.

У својој аутобиографији Јањић пише о рјешењу за Дворану „Парк“: „Било би нерационално једну од најквалитетнијих локација потрошити само за биоскоп, па сам предложио вишенамјенску дворану. То је значило да треба одвојити средства и за позорницу, гардеробе и низ пратећих просторија. Инвестиција је

Sl. 4 | Макета Дворане „Парк“

била скучена и још увијек неизвјесна. Тврдио сам да урбанистичким планом треба предвидјети максимум, а вријеме ће показати своје. У свему нам је помогао земљотрес. Са локације је уклонио постојећи објекат угоститељско-туристичког предузећа „Бока“. Осим тога везали смо се за рјешење проф. арх. Николе Добровића по којем је на том мјесту предвиђен сличан садржај. План је усвојен. Дворана је остала прикраћена за главни хол, што га је, по мојој замисли, требало изградити на мјесту монтажног објекта самопослуге, који и данас тамо егзистира. У томе дијелу био је предвиђен репрезентативни улаз у дворану, са фонтаном и низом садржаја, одвојеним улазом у кафану, на галерији изложбени простор итд. Самопослуга је требало да буде у сутерену. Нажалост, неко је у општини привремену дозволу претворио у трајну и тако елиминисао досљедно обликовање читавог комплекса. Садашњи главни хол Дворане требало је да буде фоаје. Постоји могућност таквог рјешења али, посматрајући догађања и координацију међу релевантним чиниоцима у планирању, нисам оптимиста.“ Дајући образложење за идејно рјешење вишенамјенске дворане Јањић овако описује садржаје, који су, по његовој замисли, морали да се нађу у оквиру оваквог објекта, а за постизање циљева намјене:

„Пришао сам изради идејног пројекта. Претходно сам обезбиједио респективну рецензиону комисију. Први неспоразуми су кренули код формирања пројектног задатка око капацитета гледалишта. Став инвеститора је био максимално 250 сједишта. Као проблем јавила се и мања сала за одржавање књижевних вечери, камерних концерата, биоскопских пројекција са осмомилиметарских трака, мањи бифе за предах у разним активностима...

Урадио сам идејни пројекат са наведеним садржајима, а за потпуно кондиционирање ваздуха предвиђен је простор испод гледалишта и први пут у Херцег Новом систем топловодних пумпи. Агрегат је предвиђен за коришћење заједно са поштом и налази се на довољној удаљености како буком не би ометао приредбе. Пројектом сам предвидио гледалиште од око 300 сједишта, али са површином сале и за већи број. Позорницу са 22 цуга и портал предвидио сам значајних димензија, а и ротациона позорница је имала могућност постављања пет сцена. Идејни пројекат је усвојен. Код израде главног пројекта већ сам био у повољнијој

ситуацији. Јавиле су се жеље и сугестије да број сједишта у сали буде 300–350 ако је могуће уклопити, а да се хорзонтални габарит објекта знатно не мијења. То сам већ био обезбиједио и гледалиште је добило 450 сједишта. Док смо разрађивали пројекат, вршен је притисак на мене да не остављам средишње пролазе јер се губи 30 драгоцјених мјеста, а упорно су тражили да убацам галерију са још 150, али је било касно. Концепција објекта није дозвољавала такву допуну. Требало би да се ради потпуно нови пројекат, а за тако нешто није било сагласности ни средстава. Осим тога већ су у разради били детаљи ентеријера, а у складу са елаборатом за акустику, који је урадио проф. арх. Куртовић из Београда. Значајно је напоменути да су кроз коришћење објекта сви извођачи имали само похвале за акустичност.“

Данас, након четири деценије постојања Дворане „Парк“ за неке програме сала није довољна да прихвати сву публику. О томе како архитекта мора да буде испред времена, у аутобиографији је Јањић написао:

„Док ово пишем, неки стручњаци ме анимирају за галерију, чак и аутор конструкција, Мирко Балабушић, а ја се питам: Шта би било да смо остали на оних 250 сједишта? То говори да архитекта мора да боље сагледава будућност од непосредних инвеститора, мора да буде и урбаниста онолико колико треба, а то што нисам „протурио“ 600 сједишта, колико би их данас, након двадесет година, требало, жао ми је, али не сматрам неуспјехом.“

Међутим, пројекат је из финансијских средстава остао ускраћен за намјенски простор за позориште, па је Јањић предвидио за ту намјену стару зграду Музичке школе, а везу између Дворане „Парк“ и старог објекта повезао је амфитеатралном сценом. Ту се повремено одржавају сценски програми на отвореном. Јањић свједочи како су надлежни општински органи лавирали са жељама око дворане и њеним додатним садржајима, за видеотеку и диско клуб. Видеотека пројектована за 100 сједишта претворила се у диско клуб за 400 посјетилаца, што он, као аутор пројекта, сматра нехуманим.

Дворана „Парк“ је, на крају, завршена са сљедећим димензијама: ширина хола је 10,50 метара, дубина сале 13,10 м, ширина 20,00 м, ширина просценијума 3,50 м, простор за оркестар

Sl. 5 | Изглед Дворане „Парк“, југозападна страна

од 40 музичара, дубина позорнице 15,20 м, ширина портала 10,00 м. Обезбијеђене су све кабине неопходне за биоскопске, позоришне и концертне представе, као и појединачне и скупне гардеробе извођача...

Сваки значајан објекат носи неку загонетку, мора да има неки циљ и смисао који треба да задовољи, у визуелном, амбијенталном смислу, уклапањем у просторне датости, мимо функционалног задатка. У визуелном смислу Дворана „Парк“ је конципирана као објекат који се повезује, боље рећи који треба да успостави просторну паралелу са тврђавом Форте Маре и њеним високим, равним и закошеним зидовима. И заиста, дворана и подсећа на Форте Маре.

Зграда СУП-а у Херцег Новом

За зграду СУП-а, за чије пројектовање је одређен, како је сам Јањић говорио, случајним избором, овако је написао: „Требало је за седам мјесеци испројектовати и изградити објекат, што је значило да ја за десетак дана треба да проучим програм

дât у цифрама и скицама, без јасне технолошке шеме. Све службе дјелују самостално, шпијунирају једни друге, рекло би се: нико ни са ким не говори, а на крају све јединствено дјелује, има просторија у које ни шеф службе не смије да уђе... и донесем одлуку о композиционом рјешењу и све то прикажем слободоручно у одговарајућој размјери.“

Развијање пројекта објекта СУП-а ишло је уз састанке на највишем нивоу власти, са УДБОМ, која је све контролисала, па и архитектонска рјешења, и полицијом. Ти састанци нису увијек били пријатни и носили су дозу сумње. Прекрајање пројектног рјешења дешавало се и без његовог знања, у кабинетима локалних високих политичара, а потом су њега остављали да се „сналази“ са тако окрњеним рјешењем, које је одударало од основног концепта.

Локација за објекат СУП-а одређена је на брежуљку прекривеном чемпресима, непосредно уз Љути поток, која је носила назив Предиван.

О визуелном изгледу будућег објекта, Јањић је овако размишљао: „У визуелном смислу, настојао сам да чемпресе

Sl. 6 | Објекат СУП-а из 90-их година

Sl. 7 | Објект СУП-а из 2025

пресликам на објект. За то ми је послужила игра стубова проткана кроз све кубусе. Желио сам да изгледа као да је објект израстао из терена попут чемпреса или да је бар посљедица њиховог већ прихваћеног постојања. Хоризонтални габарит објекта прилагодио сам позицији „капи талца“, али неспретни извођач радова га је оборио. Не знам да ли је то било намјерно, али био је створен за велики јарбол или неку другу сврху. Његово присуство ми је помогло да мало комотније разиграм објект, али тако је у животу: ђаво је присутан, он је у нама и тачно зна када ће да нам напакости. Већ данас би то био мега чемпрес.“

Објект је изграђен у рекордном року, а извођач је било предузеће ГП „Првоборац“, којем је тада директор био Душко Костић. Зграда СУП-а је армирано-бетонска конструкција са карактеристичним бетонским платнима, која равној кровној површини дају разиграан облик развучене хармонике. Тежња ка хармонији и повезивање са музичком хармонијом и сагласјем свих „тонова“, заправо конструктивних и визуелних елемената, и овдје је присутна, као и у другим Јањићевим дјелима. У поређењу

Sl. 8 | Ватрогасни дом у Међинама

двije фотографије објекта СУП-а уочава се разлика у уређењу околног простора, односно, недостатак високих палми, које су десетковане најездом инсекта прије неколико година.

Ватрогасни дом у Међинама

Локација Ватрогасног дома одређена је на основу ДУП-а Међине, и у склопу ње је предвиђено атомско склониште. По Јањићевом размишљању ова локација није била идеална за кретање пуних цистерни с водом у правцу Херцег Новог, јер треба да савладају значајан успон Јадранском магистралом уздуж савинског брда, уз Немилу. Но, како је то већ било претходно дефинисано морао је да обради локацију и одреди форму објекта која ће се уклопити у задате услове средине. Посебни пројектантски задаци су били у дефинисању улазне стране, величине отвора, депоа за камионе, као и саме морфологије објекта.

Ватрогасни дом је армирано-бетонски објекат који се

састоји од седам гаража за ватрогасне камионе-цистерне, гдје је смјештена и неопходна опрема за брзе интервенције. Уз њега је и објекат спратности: П+1, који припада сада Директорату за ванредне ситуације, а гдје се налазе канцеларије за администрацију. Испред објекта је велики слободан простор за брзу манипулацију возила.

Закључно разматрање

Живко Жика Јањић је био свакако инжењер са ставом, који је сваки пројекат, за који се прихватио да га ради, имао концепт, одгонетао каузалност природних и изграђених датости простора и људских могућности, и потом се бавио детаљном разрадом пројекта да би се он што боље уклопио у средину, по захтјеву пројектног задатка. Радио је скице, цртао, маштао, креирао, играо се, прецртавао и, потом, борио с властима да реализација буде што ближа његовој замисли. Међутим, вријеме у којем је стварао, често је доносило неразумијевање друштвено-политичке заједнице, али и средине у којој су се градили објекти које је пројектовао. Дворана „Парк“ је добар примјер нечега што, иако је награђено престижном државном наградом, никада није добило жељену форму какву је Јањић замислио. Објекта Поште у Тивту се, по изградњи, одрекао, јер је изведено стање толико одступало од његовог пројекта да се то косило са достојанством струке. Написао је: „Са или без сагласности надлежних, кота пода приземља је подигнута за око 150 см и тиме је поремећена цијелокупна композициона замисао. У пошту се улазило широким степеништем попут прилаза класичним светилиштима. Аутора нити су консултовали нити би га слушали. Пошта је изграђена, и на задовољство инвеститора, врло коректно функционално ријешена. Посебним доприносом су сматрали оквире – сјенила прозора на спрату, који су пропуштали довољно свјетлости, али без директног упада сунчевих зрака у апаратуре централе... Добро расположење инвеститора није одговарало моме, па сам се преко штампе одрекао пројекта. Поред тога што су разорили једну цјеловиту концепцију, обојили су је окером, који сматрам најсировијом бојом и потпуно непримјереном ни поднебљу ни

композицији објекта. Обећања о континуираној градњи цјелине била су шарена лажа.“

Читајући његове записе, највећим дијелом преточене у аутобиографију „Архитектура?“ често је свој опонентни став према неким инжењерским или квазиинжењерским рјешењима испољавао духовитим опаскама, којима је постављао питања о бесмислености појединих рјешења. Након пензионисања много више се посветио литерарном стварању, сликарству и музици, давнашњој љубави. Архитектура је, очигледно, постала сувише заморна, можда и са превише нерјешених питања. На заласку живота поставио је себи питање да ли би у некој другој средини постигао више, боље? Да ли би му више значило да је у некој већој средини радио, да ли би његова дјела била више поштована? Већ одласком у пензију, почетком 90-их година архитектура се полако склањала са његове стваралачке сцене, очигледно разочаран тадашњим стањем у окружењу. Он, којем је примарна животна одлика била динамичност, и баш у стварању, креирању, тражењу нових модерних израза, напустио је колосјек архитекте, и враћао му се кроз неке своје имагинације, жеље, да је изгледало да му је животни позив као хоби, а све више простора заузимало је бављење умјетношћу. Умјетност му је пружала бијег и утјеху у креирању сопственог свијета боја и композиција, из маште.

Коришћена литература

http://www.nbcbg-digitalnabibliografija.me/bibliografija_tekuca/knjige_2010/zapisi40.html, број 40,

<https://archive.org/details/ARHITEKTURAZivkoJanjic>

<https://hercegnovi.cool/objekti-kulture-arhitektonski-dragulji-i-drustvene-metafore/>

https://www.researchgate.net/publication/337635112_Slavica_Stamatovic_Vuckovic_ARHITEKTONSKA_KOMUNIKACIJA_OBJEKTI_KULTURE_U_CRNOJ_GORI_1945-2000

Алихоџић др Рифат, *Архитектура у Црној Гори 1965–1990. (Кроз призму „Борбине” награде)*, ЦРНОГОРСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЈЕТНОСТИ.

Вучковић Стаматовић Славица, *Архитектонска комуникација, Објекти културе у Црној Гори 1945–2000*, Подгорица 2018.

Добрашиновић Ана, *Теорија и филозофија модерне,*

Архитектура и пројектовање, Универзитет Доња Горица, Подгорица, 2015. <https://prezi.com/fxj3ugaepog6/teorija-i-filozofija-moderne/>

Јањић Живко, *Архитектура?*, Издавач: Инжењерска комора Црне Горе, Подгорица 2010.

Јањић Живко, „Погледи“, часопис Инжењерске коморе Црне Горе, број 10, Инжењерска комора Црне Горе, Подгорица, октобар 2018. стр. 89–92.

Јањић, Живко, *Arhitektura / Živko Janjić*. – Podgorica: Inženjerska komora Crne Gore, 2010 (Prije polje: Grafokarton). – 166 str.: ilustr.; 21 cm + 1 CD, Bilješka o Ž. Janjiću: str. 162. ISBN 978-9940-9244-5-4

Јањић, Живко, Поглед, ISSN 2336-9175. - God. 4, br. 10, oktobar, 2014), str. 89–92. Подгорица, 2014, Јањић Живко, Недовршени храм, задужбина Петар кочић, Бања Лука – Београд 2003.

Јањић Живко, *Влашићи*, роман,
Социјална мисао, Београд 1997.

Јањић Живко, *Земља Херцегова*,
Град писаца Херцег Нови/
Сфаирос, Београд 1994.

Поглед, часопис Инжењерске
коморе Црне Горе, број 23,
Инжењерска комора Црне Горе,
Подгорица, јануар 2018.

Радуловић др Вељко,
„Интерпретације регионалног
контекста на примеру
архитектуре Херцег Новог у 20-ом
вијеку“, дисертација одбрањена
на АФ Универзитета у Београду
2012.